

PÄIVÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN KIVIKANKAAN PAL-
VELUKOTIIN

Berg Jussi-Esko, Myllyneva Ulriika & Sihvonen Aino

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2016

Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Jussi-Esko Berg, Ulriika Myllyneva & Aino Sihvonen	Vuosi	2016
Ohjaaja	Sari Halttunen & Rauni Rätty		
Toimeksiantaja	Kemin kaupungin kehitysvamma palvelut		
Työn nimi	Päivätoiminnan kehittäminen Kivikankaan palvelukodissa		
Sivu- ja liitemäärä	39 + 8		

Opinnäytetyömme tavoitteena oli vastata tarpeeseen kehittää Kivikankaan palvelukodin päivätoimintaa yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Työ on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Haastattelimme asukkaita ja teimme henkilökunnalle nimettömän kyselyn, jolloin saimme heidän mielipiteensä päivätoiminnasta. Selvitimme millaista päivätoimintaa on tällä hetkellä ja miten päivätoimintaa voitaisiin jatkossa kehittää. Käytimme osallistavaa havainnointimenetelmää, jolloin saimme selville kuinka päivätoiminta vaikuttaa asukkaiden toimintakykyyn.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda päivätoiminnalle ideakansio ja asukkaille päivätoimintataulu. Pidimme asukkaille itse päivätoimintaa kerätäksemme materiaalia raporttiosuutta varten. Tavoitteena oli, että ideakansio ja päivätoimintataulu tukisivat henkilökuntaa heidän ylläpitäessä päivätoimintaa.

Opinnäytetyö koostuu kirjallisesta raporttiosuudesta, päivätoiminnan järjestämisestä, ideakansiosta ja päivätoimintataulusta. Raporttiosuudessa on myös teoretietoa kehitysvammaisuudesta, päivätoiminnasta ja asumispalveluista.

Päivätoiminnan järjestämisen, asukkaiden haastattelun ja työntekijöiden kyselyn perusteella voimme todeta, että päivätoiminta on tärkeä osa asukkaiden arkea. Havainnointia tehdessämme huomasimme, että asukkaiden vireydentila kohosi ja he odottivat päivätoimintaa innoissaan. Päivätoiminta vakiintui Kivikankaalla ja muodostui osaksi sen arkea.

Asiasanat kehitysvammaisuus, kehitysvammaisten päivätoiminta, kehittäminen, toimintakyky

School of Social Services, Health
and Sports
Degree programme of Social ser-
vices
Bachelor of Social Services

Author	Jussi-Esko Berg, Ulriika Myllyneva & Aino Sihvonen Year 2016
Supervisor	Sari Halttunen & Rauni Rätty
Commissioned by	Disability services of Kemi
Subject of thesis	Developing day activities at Kivikangas service home
Number of pages	39 + 8

The aim of this thesis was to meet the demand in developing day activities at Kivikangas service home in co-operation with the staff. The thesis is a qualitative study. By interviewing residents and surveying the staff anonymously, we managed to get their opinion on the current daytime activities. We got to know how the activities are currently organized and how they could be developed in the future. We used the observation method and found out how the day activities affect the functional abilities of the residents.

The purpose of this thesis was to create an idea folder and a planning board for the daytime activities. We organized some activity for the residents ourselves to gather information for the report section. The aim was to support the staff with the folder and the board as they maintain the daytime activities.

The thesis consists of a written report, organizing daytime activities and creating the idea folder and planning board. In the report section there is also theoretical information about developmental disabilities, daytime activities and housing services.

Judging by the organizing of daily activities, interviewing the residents and surveying the staff we are able to conclude that the daytime activities are an important part of the daily lives of the residents. When making the observations we noticed that the level of vitality grew in the residents and they started to await the activities eagerly. Daytime activities were rooted to Kivikangas and are now a part of its routine.

Key words intellectual disability, day activities, development, functional ability

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	7
2.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	7
2.2	Tutkimusmenetelmät.....	8
2.3	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	10
3	KEHITYSVAMMAISUUS	12
3.1	Kehitysvammaisuuden määrittelyä	12
3.2	Asumispalvelut ja päivätoiminta osana kehitysvammahuoltoa.....	15
4	PÄIVÄTOIMINNAN KEHITTÄMISPROSESSI	17
4.1	Suunnittelu.....	17
4.2	Toteutus.....	18
5	TUOTOKSET JA TULOKSET.....	21
5.1	Tuotokset	21
5.2	Tutkimustulokset.....	24
5.3	Päivätoiminnan tulevaisuus ja sen haasteet	32
6	POHDINTA JA AMMATILLINEN KASVU	34
	LÄHTEET.....	37
	LIITTEET	40

1 JOHDANTO

”Mukavinta on musiikki, ja kun käydään ulkona”

Näin totesi eräs Kivikankaan palvelukodin asukkaista, kun haastattelimme heitä päivätoiminnasta ja sen kehittämisestä. Päivätoiminta on säännöllisesti järjestettävää toimintaa, joka rytmittää arkea. Tavoitteena päivätoiminnassa on kehittää kehitysvammaisen vuorovaikutustaitoja, tukea oppimista sekä kasvua ja auttaa arjessa selviytymistä. (Lehtinen & Pirttimaa 1993. 67-68; Rätty 2010, 214-215.) Päivätoiminta ja sen kehittäminen ovat opinnäytetyömme keskeisimmät asiat.

Opinnäytetyömme on kehittämispainotteinen, toiminnallinen prosessi, jonka tarkoituksena oli perustaa päivätoiminta Kemin Kivikankaan palvelukotiin ja kehittää sitä yhdessä palvelukodin henkilöstön kanssa. Kehittämistoimintaa varten käytimme erilaisia tutkimusmenetelmiä kuten haastattelua, kyselyä ja havainnointia kartoittaaksemme päivätoiminnan nykytilannetta ja sen tulevaisuuden kehittämissuuntaa. Tarve kehittämistyölle tuli Kemin kaupungin kehitysvammahuollon johtajalta.

Kivikankaan palvelukodin asukkaiden keskuudessa vammaisuusaste vaihtelee lievästä kehitysvammasta vaikeaan. Kehitysvammaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka kehitys tai henkinen toiminta on synnynnäisestä tai kehitysiässä saadusta vammasta, sairaudesta tai viasta johtuen estynyt tai häiriintynyt (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519 1 §; Kivistö 2014, 68). Vaikeavammaisen tarvitsee vammansa tai sairautensa vuoksi toistuvasti apua toiselta ihmiseltä suoriutuakseen arjen toiminnoista (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 8c §; Kivistö 2014, 68).

Päivätoimintaa sovelletaan ja räätälöidään palvelukodin asukkaiden toimintakyvyn mukaan. Toiminnan ohjaus pohjautuu pääsääntöisesti arjen mielekkyyteen ja osallisuuteen. Tarkoituksena on, että jokaisella on mahdollisuus osallistua toimintaan omalla tavallaan. Osallistavalla toiminnalla tulee pyrkiä suuntaan,

jossa toimitaan osallistuvien ehdoilla ja heidän määräämällään tavalla (Toikko & Rantanen 2009, 90).

Kokonaisuudessaan opinnäytetyömme koostuu teoria- ja tutkimusosuudesta. Käsittelemme teoriaosiossa kehitysvammaisuutta ja sen eri määritelmiä, sekä päivätoimintaa ja asumispalvelua. Tutkimusosuudessa avaamme asiakkaille tehdyn haastattelun, tiivistämme henkilökunnalle tehdyn kyselyn tulokset ja puremme havainnointia. Lopuksi pohdimme, miten päivätoimintaa voitaisiin vielä kehittää.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää vaikeasti kehitysvammaisten asukkaiden päivätoimintaa Kivikankaan asumispalveluyksikössä. Työn tarve tuli Kemin kaupungin kehitysvammahuollon johtajalta päivätoiminnan puutteen vuoksi. Lähtökohtana oli luoda yhdessä Kivikankaan palvelukodin työntekijöiden kanssa asiakaslähtöistä päivätoimintaa. Tarkoituksena kehittämistyössämme oli antaa eväitä laadukkaan ja mielekkään päivätoiminnan toteuttamiseen. Tuotimme palvelukodille ideakansion päivätoiminnan sisällöstä, päivätoimintataulun arjen rytmitystä varten sekä kuvakansion havainnollistamaan taulun käyttöä.

Ajatus kiinnosti meitä, koska halusimme tehdä toiminnallisen ja kehittämispainotteisen opinnäytetyön. Suuntautumisemme vammaistyöhön ja kuntoutukseen synnytti idean opinnäytetyömme toteuttamisesta kehitysvammaisten parissa. Tavoitteenamme oli saada päivätoiminnasta jatkuvaa myös prosessimme päätyttyä, joten halusimme tehdä tiivistä yhteistyötä palvelukodin henkilökunnan kanssa. Tähän pohjautuukin yksi tutkimuskysymyksemme, jossa tarkastelemme päivätoiminnan kehittämistä myös henkilökunnan näkökulmasta.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset:

1. Miten järjestetty päivätoiminta näkyy asukkaan arjessa ja hänen hyvinvoinnissaan?
2. Millaisia kokemuksia ja ajatuksia palvelukodin työntekijöillä on uudeltaisesta päivätoiminnasta?
3. Millainen Kivikankaan palvelukodin päivätoiminta on nyt ja miten sitä kehitetään jatkossa?

Tavoitteenamme oli selvittää tutkimusmenetelmien avulla vastaukset tutkimuskysymyksiin. Pääpainona oli kuitenkin saada toiminnasta tavoitteellista, mielekästä ja tarkoituksenmukaista palvelukodin asukkaiden näkökulmasta.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullista tutkimusmenetelmää on hyvä käyttää, kun tavoitteena on ymmärtää kirjoittamattomia faktoja tai sitä, kuinka uskomukset, halut, ihanteet ja käsitykset vaikuttavat ihmisten toimintaan. Kvalitatiivista aineistoa kerätään haastattelemalla ja havainnoimalla. Siihen kuuluu myös kaikki kirjallinen ja kuvallinen aineisto sekä ääniaineisto. Kun tutkimusmenetelmä on laadullinen tutkimus, kysymykset esimerkiksi haastattelussa on hyvä muotoilla alkavaksi sanoilla mitä, miten ja miksi. Tällöin haastateltavan on helpompi kertoa omia ajatuksiaan ja näkemyksiään (Vilka & Airaksinen 2003, 63; Tuomi & Sarajärvi 2004, 74).

Kvalitatiivisessa menetelmässä pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen todellinen elämä lähtökohtana (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). Laadullisessa tutkimusmenetelmässä on useita analyysitapoja, mutta teemoittelu on suositeltavaa jonkin käytännön ongelman ratkaisemisessa. Tällöin voi kätevästi poimia tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. (Eskola & Suoranta 2001, 174-178.) Tarkoituksenamme on tuoda esille henkilökunnan ja asukkaiden mielipiteitä ja ajatuksia päivätoiminnasta.

Triangulaatio tarkoittaa erilaisten aineistojen tai teorioiden käyttöä samassa tutkimuksessa. Jos yksittäisellä tutkimusmenetelmällä ei saa tarpeeksi kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta, on syytä käyttää triangulaatiota. On olemassa erilaisia triangulaatiotapoja. Denzin (1978) erottaa ne aineistotriangulaatioon, tutkijat-riangulaatioon, teoriatriangulaatioon ja menetelmätriangulaatioon. Tässä opinnäytetyössä olemme käyttäneet aineistotriangulaatiota ja menetelmätriangulaatiota. Työssämme olemme yhdistelleet useammanlaisia aineistoja keskenään ja tutkineet niitä useilla aineistohankinta- ja tutkimusmenetelmillä. (Eskola & Suoranta 2001, 68-70.)

Tiedonkeruumenetelminä käytimme muutamien asukkaiden yksilöhaastattelua sekä työntekijöille teetettyä nimetöntä kyselyä. Haastattelulla ja kyselyllä on

mahdollista saada varminta ja helpointa tietoa laadulliseen tutkimukseen. Haastattelun etuihin kuuluu se, että haastattelija voi samalla toimia havainnoitsijana ja seurata kuinka kysymyksiin vastataan. Haastattelutapa tulee valita huomioiden se, millaista ja kuinka tarkkaa tietoa tarvitsee. Toiminnallisessa opinnäytetyössä riittää usein suuntaa antava tieto. Haastattelujen puhtaaksi kirjoittaminen ja litterointi ei ole välttämätöntä tai yhtä täsmällistä ja järjestelmällistä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63-64; Tuomi & Sarajärvi 2004, 76.) Erityisesti vapaamuotoista tai vähän strukturoitua haastattelua pidetään yleisenä tiedonkeruumenetelmänä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34). Valitsimme haastattelun asukkaille, koska halusimme samalla havainnoida heidän kiinnostustaan päivätoimintaa kohtaan, ja saada heidän ajatuksensa selville.

Havainnointi on laadullisen tutkimuksen toiseksi yleisin tiedonkeruumenetelmä. Tiedonkeruumenetelmien yhdistäminen on tuloksellista tutkimuksen tekemisessä. Havainnoinnin toteutimme haastattelutilanteissa ja järjestämiemme toimintatuokioiden yhteydessä. Dokumentoimme havainnot tekemällä muistiinpanoja. Havainnointimenetelmänä käytimme osallistuvaa havainnointia. Olimme itse läsnä toiminnassa ja teimme näistä tilanteista muistiinpanoja. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 83-84.) Havainnointia pidetään perusmenetelmänä, ja kaikki tieto perustuu todellisuudessa tehtyihin havaintoihin.

Pohdimme tutkimuksen alussa sitä, toteutammeko haastattelun vai kyselyn. Päädyimme toteuttamaan asukkaille avoimen haastattelun ja henkilökunnalle teemakyselyn. Haastattelu ja kysely ovat tietoisuuteen ja ajatteluun kohdistuvia menetelmiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35.) Aukkaita haastattelimme siksi, että kyselyyn vastaaminen olisi ollut todella haastavaa vammaisuuden vuoksi.

Kyselyllä oli tarkoitus saada selville realistista tietoa henkilökunnan mielipiteistä, ajatuksista sekä kiinnostuksesta päivätoimintaa kohtaan. Halusimme saada mahdollisimman paljon toiveita ja ideoita päivätoimintaa varten, joten odotimme vastauksia koko henkilökunnalta.

2.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys on mukana opinnäytetyön koko prosessissa. Sitä tulee pohtia tutkimuskysymysten asettelussa, tiedon hankinnassa, tiedon tulkitsemisessa ja tulosten analysoinnissa. Työn eettisyys on erityisen tärkeää sosiaalitieteissä, joissa tutkimuksen kohteena ovat inhimillisen elämän eri muodot. Tutkimuseettinen neuvottelukunta ohjeistaakin hyvään tutkimuskäytäntöön, joka sisällyttää tiedeyhteisön toimintatapojen noudattamisen sekä soveltamisen eettisesti kestäviä tutkimusmenetelmiä käyttäen ja muiden tutkijoiden työt huomioiden. (Pohjola 2007, 11-17.)

Opinnäytetyötä tehdessämme perustana toimivat sosiaalialan eettiset säännöt sekä ohjeet. Eettiset säännöt antavat lakien ohella ammatilliselle toiminnallemme raamit. Säännöt ohjaavat eettisiä periaatteita, jotka puolestaan ohjaavat ammattilaista kiinnittämään työssä huomiota suhtautumistapaan, vastuuseen ja asenteeseen. Ohjeet toimivat apuna eettisessä harkinnassa, sillä niiden avulla pystytään havaitsemaan, mihin asioihin tulee kiinnittää huomiota. Eettisyyden tavoitteena on oikean ja väärän erottaminen sekä tähtääminen hyvään elämään. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 54; Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 5-6.)

Ammatillisella tasolla eettisyys näkyy taitona pohtia ja kyseenalaistaa omaa toimintaa, oikeudenmukaisuutta ja päätöksentekoa. Lisäksi erilaisissa kehittämistöissä tulisi huomioida työkäytäntöjen eettiset perusteet. Pyrimme koko opinnäytetyön prosessin ajan pohtimaan ja tarkastelemaan kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja päivätoiminnan kehittämiseksi ja huomioimaan jokaisen asiakkaan tarpeet, osallistumismahdollisuudet sekä kiinnostus päivätoiminnan suhteen. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 54; Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 5-6.)

Toteutimme opinnäytetyömme käyttämällä kolmea tutkimusmenetelmää: haastattelua, kyselyä ja havainnointia. Tehdessämme haastattelua Kivikankaan

palvelukodin asukkaille, nostimme esille ihmisen osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden. Sosiaalityön eettisiin periaatteisiin kuuluu asiakkaiden osallisuuden sekä heidän kanssaan tehtävän yhteistyön edistäminen (Hannikainen 1992, 61). Haastattelua toteuttaessamme valitsimme asukkaiden joukosta kahdeksan henkilöä, joiden toimintakyky mahdollisti mielipiteen ilmaisun. Tämä ei tietenkään silloin vastannut kaikkia eettisiä periaatteita, mutta päivätoiminnan kehittämisen kannalta oli tärkeää saada jonkinlainen suunta toiminnan kehittämiseksi. Jokaisen asukkaan mieltymykset tulivat kuitenkin esille havainnoinnin yhteydessä. Haastatteluja toteuttaessamme lähestyimme asukkaita asiakaslähtöisesti. Jokaisella oli oikeus kieltäytyä haastattelusta tai sen äänittämisestä. Äänitteitä saivat kuulla vain me kolme opinnäytetyön tekijää, ja kuuntelun jälkeen ne hävitettiin asian kuuluvalla tavalla.

Kyselyssä, jonka toteutimme henkilökunnalle, pyrimme asiakaslähtöiseen lähestymistapaan ja päivätoiminnan kehittämiseen mahdollistamalla jokaisen halukkaan työntekijän osallisuus ja vaikutusmahdollisuus nimettömänä. Kyselylomakkeiden sisältöä analysoidessamme ja tuloksista raportoidessamme emme eritelleet vastauksia vaan pyrimme luomaan vastauksista suurempia kokonaisuuksia. Tarkoituksena oli se, ettei kenenkään henkilöllisyys tulisi esiin tuloksista. Tutkittavien suojaan kuuluu, että tutkimustiedot ovat luottamuksellisia ja osallistujat jäävät nimettömiksi, elleivät he ole itse antaneet lupaa oman identiteettinsä esilletuomiseen (Tuomi 2007, 145-146). Hävitimme vastauslomakkeet asiaan kuuluvalla tavalla opinnäytetyön valmistuttua.

3 KEHITYSVAMMAISUUS

3.1 Kehitysvammaisuuden määrittelyä

Jokainen ihminen on yksilö ainutlaatuisine piirteineen, siksi ihmisen kuvaaminen määrittelyn avulla on haastavaa. Kehitysvammaisuuden määrittelyn tehtävänä on auttaa huomaamaan yksilön erityistarpeita ja saada hänet osalliseksi palveluista ja yhteiskunnan tukitoimista. Kehitysvammaisuuden määrittämisessä arvioidaan muun muassa ihmisen toimintakykyä, vajavuuksia, rajoitteita, suoriutumista ja osallistumista.

Kehitysvamma on oire aivojen toiminnan häiriöstä. Toisaalta se on oirekokonaisuus, joka ilmenee elimistön poikkeavana toimintana. Kehitysvamman taustalla on keskushermoston vaurio tai sitä vaurioittava sairaus. Keskushermoston kehityshäiriö ilmenee kehitysvammaisuutena sen eri muodoissaan. Kehitysvamma rajoittaa ymmärtämistä, oppimista ja toimintakykyä. Yhteistä kehitysvammaa aiheuttaville tekijöille on se, että ne johtavat hermosolujen tuhoutumiseen tai estävät hermosolujen normaalia aineenvaihduntaa ja toimintaa. Kehitysvammaisuus koskettaa monia. Maassamme arvioidaan olevan kehitysvammaisia noin 1 % väestöstä, joten useilla on suvussa tai ystäväpiirissään kehitysvammaisen lähimmäinen. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 15–16, 21.) Kehitysvammaisuus on Suomessa yleisempää miehillä kuin naisilla (Rinne-Säätiö 2015).

Kehitysvammaisuuden määritelmä perustuu vallitseviin arvoihin ja tiedekäsitykseen. Vamma ymmärtämisen ja käsityskyvyn alueella katsotaan kehitysvammaisuudeksi. Kehitysvammaisuutta voidaan määrittää selkeästi mitattavien testien ja faktojen perusteella, esimerkiksi älykkyystestien avulla. Älyllisessä kehitysvammaisuudessa ihmisen älyllinen toimintakyky on keskitasoa merkittävästi heikompaa. Älykkyysosamäärän mukainen ryhmittely ei kuitenkaan välttämättä vastaa kehitysvammaisen todellista suoriutumista elämässä (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2016). Tämä johtuu siitä, että kehitysvammaisten kykyprofiili voi

vaihdella suuresti. Kehitysvammaisuus pyritään diagnosoimaan mahdollisimman varhain eli ennen viiden vuoden iässä alkavaa esiopetusta (Kaski 2002).

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee kehitysvammaisuutta ICD-10 - tautiluokituksen mukaan. Siinä älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai epätäydellinen. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 16–17.)

Suomessa käytössä olevan ICD-tautiluokituksen mukaan kehitysvammadiagnoosia ei annetakaan pelkän älykkyystestituloksen perusteella, vaan tulee selvittää, onko ympäristön tavanomaisten haasteiden kohtaaminen heikentynyt älyllisen tason mataluuden johdosta. Älykkyystason määrittämisen tulisi pohjautua älykkyystestin lisäksi kaikkeen saatavissa olevaan tietoon, mukaan lukien kliiniset havainnot ja sopeutumiskyky (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012, 264–265.)

Näin ollen voidaan todeta, että kehitysvammaisuus on yksilöä koskeva henkilökohtainen asia ja lapsuudesta asti ilmenevää käsityskyvyn puutetta tai vaikeutta. Tällöin ilmenee heikkolahjaisuutta suurempaa ymmärtämiskyvyn ja uusien asioiden oppimisen vaikeutta, sekä vaikeutta kyetä käsitteelliseen ajatteluun. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2016.)

Kehitysvammaisella ihmisellä on tarve henkilökohtaiseen hoitoon ja apuun, yksilölliseen opetukseen ja ohjaukseen sekä usein erityisopetukseen muun muassa luku- ja kirjoitusvaikeuksista johtuen. Kehitysvammainen tarvitsee usein jatkuvaa opastusta ja valvontaa etenkin työtehtävissä, koska hänellä voi esiintyä ongelmia suunnitelmallisuudessa ja asioiden ennakkoinnissa sekä yksilöllistä huonoa paineensietokykyä ja impulsiivisuutta. Varsin tavallisesti kehitysvammaisella henkilöllä esiintyy negatiivisten tunteiden kokemista, aggressiivista käyttäytymistä, motorisia vaikeuksia, yleistä toimintarajoitettisuutta, vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia sekä huomattavaa emotionaalista ja sosiaalista kypsymättömyyttä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012, 267.)

Yhdysvaltain kehitysvammajärjestö The American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD) on esittänyt, että kehitysvammaisuuden määrittelemisessä otettaisiin älykkyystestisuoriutumisen lisäksi huomioon vaikeudet itsestä huolehtimisessa, sosiaalisessa kanssakäymisessä, oman käyttäytymisen säätelyssä, käytännön oppimistilanteissa, vapaa-ajantoiminnoissa ja työelämässä. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 16–17.)

Mustakallion (2009, 17–18) mukaan Kehitysvammaisuuden diagnosointi on monivaiheinen ja usein pitkä prosessi, jossa lapsen kehitystä tulee seurata riittävän laaja-alaisesti, monesta näkökulmasta ja yksilöllisesti riittävän pitkän aikaa. Lopulta usein voidaan todeta vaikeuksien olevan sitä luokkaa, että kehitysvammakriteerit täyttyvät. Kehitysvammaisuuden diagnosointi on tarpeen tehdä moniammatillisena yhteistyönä, jossa ovat mukana lääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä, mahdolliset terapeutit, opettajat/kasvattajat sekä luonnollisesti vanhemmat. Diagnoosiin tarvitaan lääketieteelliset tutkimukset sekä psykologin tutkimus ja laaja-alainen toimintakyvyn arviointi. Lääketieteelliset tutkimukset sisältävät arvion kehitysviivästymän syistä.

Jokaisella ihmisellä on omat yksilölliset vahvuutensa ja heikkoutensa, niin kehitysvammaisella kuin vammattomallakin. Jokaisella kehitysvammaisella on lukuisia taitoja, kiinnostuksen kohteita ja persoonallisia ominaisuuksia, joita on syytä ymmärtää ja arvostaa. Ottamalla huomioon nämä erityispiirteet heidän hyvinvointinsa paranee. Kehitysvammaisuus ei ole este onnellisuudelle, sillä onnellisuus ei ole kiinni älykkyuden ja kykeneväisyyden määrästä. Kehitysvammaisen tuo perheeseen ilon ja ylpeyden aiheita sekä rakkautta, opettaa näkemään elämää uusista näkökulmista ja antaa uutta sisältöä elämään. Usein kehitysvammaisuus lähentää perheenjäseniä toisiinsa ja yhdistää parhaimmillaan myös muihin ihmisiin. Kehitysvammaisen kanssa jaettu arki tuo elämään haasteita, mutta myös rikkautta. (Rinnekoti-Säätiö 2015.)

3.2 Asumispalvelut ja päivätoiminta osana kehitysvammahuoltoa

Vammaispalvelulain mukaan vaikeavammaiselle henkilölle on järjestettävä vammansa tai sairautensa johdosta palveluasuminen, jos henkilö ei kykene suoriutumaan tavallisesta arjesta (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519 2 §; Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 8 §). Palveluasumisen tarkoituksena on tukea asukkaan toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista arjessa. Asiakkaalle voidaan järjestää asumista palvelutalossa, ryhmä- tai hajautettuna asumisena. Palveluasumiseen sisältyy palvelut, jotka asiakas välttämättä tarvitsee suoriutuakseen arjesta. (Räty 2010, 217.)

Kivikankaan palvelukoti on Kemin kaupungin asumispalveluyksikkö, joka tuottaa autettua asumista. Asukkaiden saatavilla on ympärivuorokautinen hoito ja valvonta. Palvelukoti on 18 paikkainen yksikkö, jonka asukkaat ovat 16 – 67-vuotiaita kehitysvammaisia. Asukkaiden tuen tarve ja vamman laatu vaihtelevat lievästä vaikeaan kehitysvammaisuuteen. Lähes jokaisella asukkaalla on myös jonkinlainen liikuntavamma. Kaksi asukasta hoidetaan sänkyyn, viisi liikkuu pelkästään pyörätuolilla, useat tarvitsevat pyörätuolia osittain ja neljä käyttää rullaattoria.

Kivikankaalla työskentelee vakituisesti kymmenen ihmistä, seitsemän lähihoitajaa, kaksi kehitysvammaisten hoitajaa ja yksi kehitysvammaohjaaja. Tämän lisäksi henkilökuntaan kuuluu yksi laitosapulainen ja kolme sijaista. Avotyöntekijä auttaa pyykkihuollossa ja siivoustöissä.

Työntekijät työskentelevät kolmessa vuorossa. Arkena aamuvuorossa työskentelee neljä hoitajaa ja iltavuorossa kolme hoitajaa. Viikonloppuisin molemmissa vuoroissa työskentelee kolme työntekijää, kun taas yövuorossa ollaan aina yksin.

Vammaispalvelulain mukaan kunnalla on velvollisuus järjestää vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa. Päivätoimintaa voidaan järjestää myös kehitys-

vammalain nojalla. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519 2 §; Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 8 §.)

Päivätoiminnalla tarkoitetaan kaikkea toimintaa päivän aikana. Se on säännöllisesti järjestettävää toimintaa, joka rytmittää arkea. Tavoitteena päivätoiminnassa on kehittää kehitysvammaisen vuorovaikutustaitoja sekä tukea oppimista ja kasvua. Toiminnan tulee myös vahvistaa sellaisia taitoja, joita vaikeasti vammaisetkin henkilöt tarvitsevat selviytyäkseen arkielämän toiminnoista mahdollisimman omatoimisesti. Tavoitteena on lisätä kontakteja vaikeavammaisille henkilöille asunnon ulkopuolelle. Toiminnan suunnittelussa tulee huomioida asiakkaan oma kiinnostus, toiveet ja toimintakyky. (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 67-68; Rätty 2010, 214-215.)

Vaikeavammaisen henkilön kohdalla päivätoiminta voi koostua erilaisista pienistä askareista, joissa pääpaino on tekemisessä. Vaikeasti ja syvästi kehitysvammaisille päivätoimintaa voi järjestää heidän omassa asumispalveluyksikössään. (Lehtinen ym. 1993, 67.) Ennen prosessimme alkua, Kivikankaan palvelukodilla päivätoiminta ei ole ollut säännöllistä. Toiminta on ollut satunnaista ja lähinnä organisoimattomia pieniä hetkiä arjessa.

Ensimmäisen palaverimme jälkeen idea päivätoiminnasta sai alkukipinänsä. Tammikuussa 2015 palvelukodissa tehtiin päivätoimintasuunnitelma, jossa asukkaat oli jaettu pieniin toimintaryhmiin tietyille päiville. Yhdellä ryhmällä oli päivätoimintaa yhtenä päivänä viikossa. Päivätoiminta on nyt osana palvelukodin arkea ja sitä järjestetään saman suunnitelman mukaan kuin prosessin alussa. Toiminta sisältää soveltavia toimintoja, jotka soveltuvat vaikeasti kehitysvammaisille. Toimintatuokiot ovat erilaisia liikunnan, käsityön ja musiikin muotoja.

4 PÄIVÄTOIMINNAN KEHITTÄMISPROSESSI

4.1 Suunnittelu

Kivikankaan palvelukodin päivätoiminnan kehittämisprosessimme alkoi joulukuussa 2014 yhteisellä palaverilla palvelukodin henkilöstön ja johdon kanssa. Paikalla olivat myös meidän lisäksi ohjaavat opettajamme. Siellä sovimme opinnäytetyömme aloittamisesta, tavoitteista ja pääpiirteistä. Aloitimme toiminnan maaliskuussa 2015 ja samalla työstimme tutkimussuunnitelmaa. Ajatuksena oli pitää puolet toimintatuokioista keväällä ja puolet syksyllä 2015. Päivätoiminnan järjestämisen yhteydessä oli tarkoitus havainnoida asukkaiden reaktioita, toimintakykyä, tunteita ja vireystilaa päivätoiminnan kehittämisen suhteen. Ennen päivätoiminnan aloittamista suunnittelimme toimintatuokiolle ja havainnoinnille erilaisen teeman.

Ideana oli myös tehdä Kivikankaan palvelukodille kuvakansio, päivätoimintataulu ja ideakansio tukemaan päivätoiminnan järjestämistä. Näistä kuvakansio ja päivätoimintataulu oli tarkoituksena antaa palvelukodille keväällä 2015 ja ideakansio jouluna 2015. Päivätoiminnan kehittämiseksi halusimme kattavan mielipiteen sekä palvelukodin asukkailta että henkilökunnalta mielekkästä ja toimivasta päivätoiminnasta. Sen vuoksi suunnittelimme toteutettavaksi haastattelun asukkaille ja kyselylomakkeen henkilökunnalle siitä, mitä he haluavat päivätoiminnalta.

TAULUKKO 1: Kehittämisprosessin eteneminen

Aihe	pvm:
Aloituspalaveri	Joulukuu 2014
Tutkimussuunnitelman laatiminen	Huhtikuu 2015
Toimintatuokioiden aloittaminen	Huhtikuu 2015
Kuvakansion ja päivätoimintataulun valmistuminen	Toukokuu 2015

Haastattelun toteuttaminen ja kyselylomakkeiden jättäminen täytettäväksi	Toukokuu 2015
Kyselylomakkeiden purku	Elokuu 2015
Toimintatuokioiden päättäminen	Syyskuu 2015
Ideakansion palautus	Joulukuu 2015
Kehittämisprosessin päätös, pikkujoulut palvelukodissa	Joulukuu 2015

4.2 Toteutus

Havainnointi:

Havainnointi toimi pääpainona kehittämissuunnitelmassa. Havainnoimme asukkaita päivätoiminnan ohjauksen yhteydessä. Ohjasimme viisi toimintatuokiota ennen joulua ja kolme joulun jälkeen. Havainnoimme jokaisella ohjauskerralla eri teemoilla. Jokaisella toimintatuokiolla oli tietty pääteema, mutta sen lisäksi havainnoimme joka kerta toimintakyvyn muutoksia, tekemisen mielekkyyttä, aktiivisuutta ja erilaisia tunnetiloja käyttäen osallistavaa havainnointimenetelmää.

PÄIVÄ	HAVAINNOINTITEEMA	OHJATTU TOIMINTA	OSALLISTUNEET HENKILÖT
22.4.2015	Tutustumista, Innokkuus toimintaan.	Ulkoilu	Aamupäivä: 3 asukasta Iltapäivä: 2 asukasta
29.4.2015	Osallistuminen, aktiivisuus	Keskustelua tulevasta vapusta ja päivän uutisoinnista	Aamupäivä: 8 asukasta Iltapäivä: 3 asukasta
6.5.2015	Toimintakyky	Maalaamista ja piirtämistä	Aamupäivä: 9 asukasta Iltapäivä: 4 asukas-

			ta
13.5.2015	Vireystila Tunnetilat	Levyraati	Aamupäivä: 7 asukasta Iltapäivä: 4 asukasta
18.5.2015	Arjen mielekkyys	Makkaranpaistoretki	7 asukasta
8.9.2015	Vireystila Arjen mielekkyys	Seurakuntaretki	6 asukasta
9.9.2015	Aktiivisuus Tunnetilat	Ulkopelejä	6 asukasta
16.9.2015	Asukkaiden mieltymysten kohteet	Henkilökotaista aikaa jokaiselle	14 asukasta

Haastattelu:

Haastattelimme viittä Kivikankaan asumispalveluyksikön asukasta. Asukkaat ovat vaikeasti kehitysvammaisia keski-ikäisiä. Neljä haastateltavista oli miehiä ja yksi nainen. Yksi asukkaista kieltäytyi nauhoituksesta, joten hänen haastattelunsa kirjoitettiin paperille. Muut haastattelut nauhoitettiin. Haastattelulla halusimme tietoomme asukkaiden mielipiteitä päivätoiminnasta sekä heidän omat ajatuksensa kuuluviin.

Havainnoimme asukkaiden suhtautumista haastatteluun sekä siihen miten he vastaavat kysymyksiin. Huomasimme, että asukkailla oli vaikeavammaisuuden vuoksi hankaluuksia ymmärtää kysymyksiä. Selvensimme kysymyksiä ja kysyimme uudelleen, jolloin asukkaat ymmärsivät kysymykset.

Haastattelut olemme analysoineet teemoittain. Teemamme olivat päivätoiminta sekä asuminen Kivikankaalla. Vertailimme vastauksia ja pyrimme toteuttamaan esille nousseet kehittämisideat.

Kysely:

Toteutimme kyselyn Kivikankaan palvelukodin työntekijöille keväällä 2015. Jätimme saatekirjeen ja kyselylomakkeet palvelukotiin kesän ajaksi ja haimme ne pois heti alkusyksystä. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa päivätoiminnan tilanne ja mahdolliset tulevaisuuden näkymät. Olimme jakaneet kyselyn kolmeen eri osa-alueeseen.

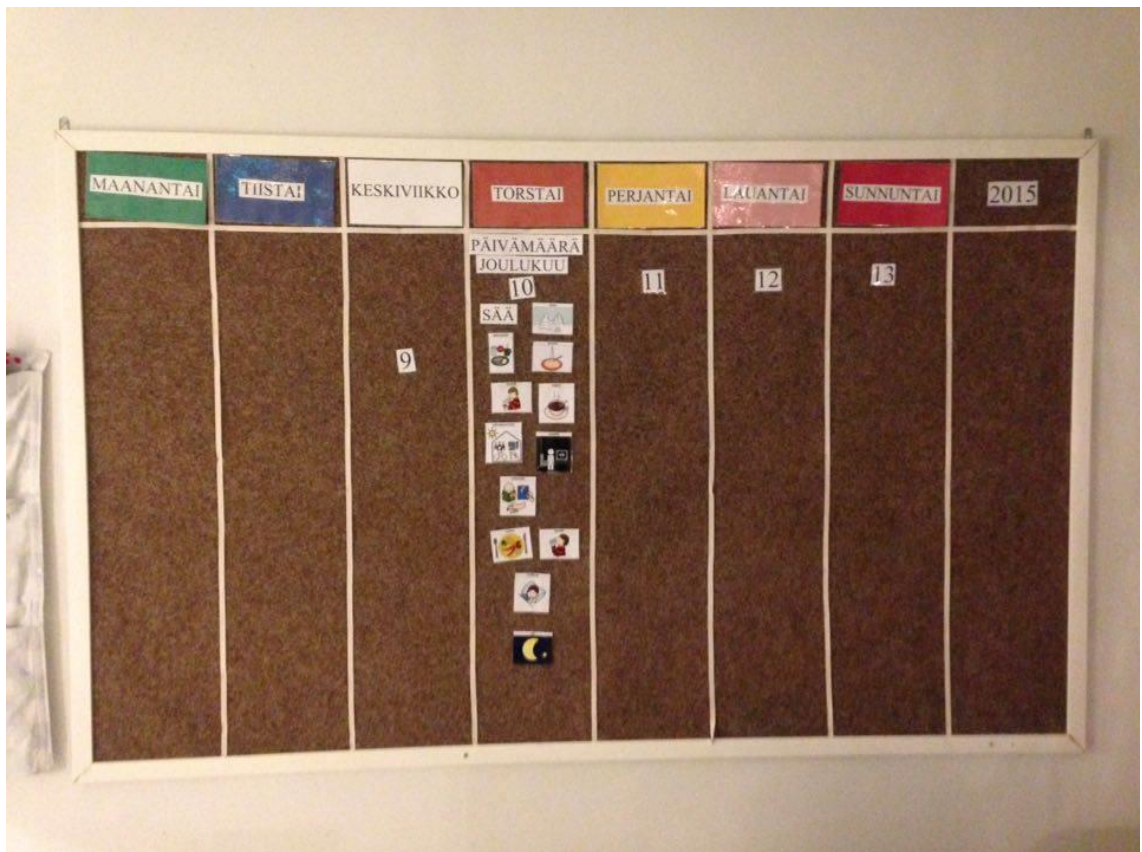
Ensimmäiseksi tavoittelimme työntekijöiden kokemuksia päivätoiminnasta sekä sen ohjaamisesta ja mielekkyydestä. Toisessa osa-alueessa keräsimme työntekijöiltä havaintoja ja näkemyksiä siitä, kuinka aloitettu päivätoiminta näkyy asukkaiden arjessa, eli millaisesta toiminnasta työntekijät kokivat asukkaiden joko pitävän tai ei. Kolmannessa osassa tiedustelimme työntekijöiltä mielipiteitä jo aloitetun päivätoiminnan toimivuudesta ja resursseista, eli mitä ongelmia oli tullut vastaan ja miten he toimintaa kehittäisivät. Haastatteluun vastasi neljästätoista työntekijästä kymmenen. Osaan kysymyksistä emme saaneet kaikilta vastausta.

5 TUOTOKSET JA TULOKSET

5.1 Tuotokset

Päivätoimintataulu:

Teimme Kivikankaan palvelukotiin päivätoimintataulun, jonka avulla voidaan havainnollistaa päivän rytmi. Taulun tarkoituksena on kuvien avulla selventää palvelukodin asukkaille arjen toiminnan kulkua ja päivätoiminnan teemaa. Toitimme taulun suurelle kangasmatolle, jonka ympärille rakensimme kehykset. Taulu jaettiin kahdeksaan osaan, jokaiseen viikon päivään ja yhteen ylimääräiseen kaistaleeseen, jota voidaan käyttää pidempiaikaisten tapahtumien kuvaamiseen, kuten kuukauden ja vuosiluvun. Viikonpäivät laminoitiin kukin omalle värillensä, jotka ovat käytössä kansainvälisesti tukevassa puheessa ja kommunikoinnissa. Päivätoimintataulu valmistui toukokuussa 2015.

Kuvalähde: Papunet, Kuvapankki. Viitattu 16.4.2015.

Kuvakansio:

Päivätoimintataulua varten teimme kuvakommunikointikansion, johon koostimme eri teemoilla laminoituja kuvia. Kuvia voi kiinnittää tauluun tarran avulla helpottamaan ja tukemaan puhetta. Kuvien avulla asukkaat saavat selkeämmän käsityksen päivän kulusta ja päivätoiminnan sisällöstä. Kokosimme kansion erilaisista teemoista, kuten arki, vuodenaajat, päivämäärät, liikunta ja askartelu. Kuvakansio annettiin palvelukodin käyttöön toukokuussa 2015. Kansio itsessään koettiin henkilökunnan keskuudessa hiukan haasteelliseksi, joten se vaihdettiin seinäpussiksi, joka jaoteltiin teemoittain.

Kuvalähde: Papunet, kuvapankki. Viitattu 16.4.2015.

Ideakansio:

Viimeisenä, materiaalisena työnä teimme palvelukodille ideakansion, joka annettiin käyttöön joulukuussa 2015. Ideakansioon kokosimme ideoita ja ajatuksia päivätoiminnan sisällöstä teemoittain. Kokosimme erilaisia askarteluehdotuksia, liikunnallisia toimintoja sekä ideoita, joihin sisältyy musiikkia. Tämän kansion tarkoituksena oli toimia tukena henkilökunnalle päivätoiminnan sisällön järjestämisessä. Ideakansio annettiin Kivikankaan palvelukodille joulukuussa 2015.

5.2 Tutkimustulokset

Havainnointi:

Olemme saaneet havainnoida Kivikankaan Palvelukodin asukkaita ja heidän asennoitumistaan ohjaamaamme päivätoimintaa kohtaan. Prosessina se on ollut erittäin opettavainen ja tuonut meidät kaikki lähemmäs ihmisyyttä, oivalluksia lähimmäisen kohtaamisesta sekä tunteiden, eleiden, ilmeiden, äänen ja kosketuksen merkityksestä.

Olemme saaneet huomata, että jokainen asukas on yksilö ja siksi heidät on ensisijaisesti myös kohdattava yksilöinä. Yksilön kanssa on saatava aikaan luottamuksellinen suhde, joka kantaa eteenpäin ja antaa mahdollisuuden toimintaan, onnistumisiin ja uusien kokemusten saavuttamiseen. Muistettava on sekin, että ryhmä koostuu yksilöistä. Jos yksilö ei voi hyvin tai ei tule kohdatuksi, innostetuksi taikka huomioiduksi, vaikuttaa se koko ryhmän toimintaan. Toisinaan tämä näkyy enemmän, toisinaan taas vähemmän, mutta aina kun niin käy, se vaikuttaa negatiivisesti ryhmän passiivisuutta lisäten ja yksilön pahoinvointia ja turhautumista ilmentäen.

Merkillepantavaa on ollut myös se, miten vakituisen henkilökunnan asenne ja työpäivän aikana ilmennettävä mieliala vaikuttavat asukkaiden motivaatioon tehdä ja vastaanottaa uusia asioita. Onko se innostavaa, suorittavaa vai lamaannuttavaa? Hermostuttaako se vai tuottaako se asukkaille mielihyvää ja onnistumisen kokemuksia?

Jokainen ohjaukerta on ollut erilainen ja jokainen kohtaaminen rikas ja yksilöllinen. Jokainen persoona on tavallaan koskettava, viihdyttävä, haastava, innostava ja innostuva. Olemme huomanneet kuinka vammaisen ihmisen kohtaamisessa tärkeintä on nähdä ihminen, joka tuntee ja aistii asioita, ympäristöä ja uusia ihmisiä tavallaan. Joskus varmana, sosiaalisena, luottavaisena ja puheli-aana, joskus taas luotaan pois työntävänä, epämiellyttävänä, uhmakkaana ja pettyneenä.

Jokaisessa kohtaamisessa ja tilanteessa on menty eteenpäin kohtaamalla ihminen ihmisenä, tasavertaisena, tuntevana ja lähellä olevaan henkilöön reagoivana. Jokaisella meistä on ollut suuri merkitys siinä, miten tilanteet ja toiminnat ovat edenneet. Saimme huomata, että jo pienet asiat vaikuttavat suuresti ja ne voivat korostua - niin hyvässä kuin pahassa.

Ensimmäisiä kertoja tavatessamme saimme kokea, miten tilanne jännitti kaikkia, niin meitä opiskelijoita kuin asukkaitakin. Jokainen uusi tilanne ja uusi koh-

taaminen antoi varmuutta toimia. Piti pohtia mitkä menetelmät toimivat ja mitkä taas eivät. Alkuun piti tutustua, jotta jokaisen persoona alkoi erottua. Mitä paremmin opimme tuntemaan asukkaat ja heidän yksilölliset ominaisuutensa, sitä helpompaa yhteisestä tekemisestä tuli. Sama pätee mielestämme kaikkiin ryhmiin ja kohtaamisiin.

Keskeistä oli huomata mikä merkitys säännöllisellä ja mielekkäällä tekemisellä asiakkaan arjessa on. Kuinka se heijastuu heidän mielialaansa, kykyynsä ja tahtoonsa innostua ja kokeilla uutta. Ulkoilun merkitys oli suuri ja sään merkitys vielä suurempi. Asukkaiden aktiivisuustaso lisääntyi yleensä huimasti ulkona ollessa. Puheensorina ja itsensä ilmaisu korostuivat ja asukkaat olivat toiminnallisempia ja vastaanottavaisempia, kukin tavallaan. Esimerkiksi laavuretki oli onnistunut luonnon helmassa toteutettuine ruokailuineen ja tarjosi mukavaa vaihtelua normaaliin arkeen.

Eryteisesti aistien merkitys korostui. Musiikki, ääni, liike ja kosketus olivat arkipäiväisiä työmenetelmiä; yhdessä toimimisen ja hyvän mielen tuottamisen avaimia. Levyraadissa, lehtiä lukiessa ja maalatessa esiintynyt läheisyys ja kiinnostuneisuus sekä ennen kaikkea toisen ihmisen kuunteleminen ja vuorovaikutuksen merkitys olivat hämmästyttäviä. Läsnaolon, kohtaamisen ja kiinnostuneisuuden osoittaminen nousi merkittävästi esiin. Niiden kautta saimme omaan osaamispankkiimme paljon uusia eväitä, joita voi varmasti hyödyntää jatkossa jokaisessa kohtaamisessa.

Asukkaat puolestaan saivat päivätoiminnan kautta huomata kykenevänsä kohtaamaan uusia ihmisiä ja tilanteita. He saivat arkeen mielekäästä tekemistä ja vaihtelua. Päivätoiminnassamme pyrimme ilmentämään lähimmäisen kohtaamista, ihmisarvon korostamista ja jokaisen yksilön oikeutta olla sellainen kuin on. Pyrkimyksenämme oli myös löytää jokaisen yksilölliset mieltymykset ja vahvuudet ja tuottaa heille niiden kautta onnistumisen iloa. Saimme lisätä mielekkyyttä ja uusia asioita asukkaiden totuttuun ja tärkeään, mutta rutiinin omaiseen, arkeen. Jokaiselle on aina rikastuttavaa kohdata uusia ihmisiä ja uusia tilanteita. Sen avulla oppii aina uutta. Eniten itsestään ja omasta kyvystään onnistua.

Tärkeää oli myös huomata se, kuinka selkeästi vammaisen ihminen osaa puhua omista tarpeistaan. Moni ilmensi yksinäisyyttä, ikävystyneisyyttä ja sitä, ettei heidän kanssaan vietetä riittävästi varsinkaan yksilökohtaista aikaa. Tämän myös me huomasimme. Henkilökunnan määrä on rajallinen. Käsiä tarvittaisiin enemmän, jotta asukkaat voisivat paremmin ja arki olisi virikkeellisempää. Sama suuntaus on nähtävissä koko sosiaalialan kentällä myös valtakunnallisesti ja kaikki alalla toimivat tahot painivat saman haasteen parissa. Yksilötasolla se näkyy puutteina palveluissa ja joskus jopa syrjäyttävänä tekijänä.

Henkilökunnassa niukat resurssit näkyvät kiireenä, jolloin asukkaille jäi joskus vähempi henkilökohtaista omaa aikaa, jota he kaipasivat. Tämän saimme huomata, kun kävimme toteuttamassa omaa ohjaustamme. Henkilökunnasta oli havaittavissa pientä epätietoisuutta ja epävarmuutta uutta asiaa kohtaan, mutta heissä näkyi myös innostuneisuutta ja halua panostaa uuteen toimintaan. Me puolestaan pyrimme pysymään suunnitelmassamme tuottaa asukkaiden arkeen uusia, iloisia kokemuksia, jotka lisäisivät heidän arjen viihtyvyyttään. Toisena tavoitteena halusimme olla tukena henkilökunnalle tarjoten ”lisäkäsiä” kiireiseen arkeen niiltä osin kuin kykenimme.

Tiivistäen voidaan todeta, että jokainen tarjottava palvelu tarvitsee aina vaihtelua. Tässä suhteessa tarjoamallemme päivätoiminnalle on selkeää kysyntää ja tarvetta. Se lisää asukkaiden arkeen uusia kokemuksia ja tuo mielekästä vaihtelua, josta kaikki hyötyvät, eniten kuitenkin asukkaat. Tärkeää on säilyttää arjen rutiinit, mutta myös tarjota mielekästä tekemistä, antaa aikaa, olla läsnä ja osoittaa mielenkiintoa. Kun toteutimme tätä, saimme toiminnasta vähemmän innostuneetkin asukkaat mukaan yhteiseen tekemiseen.

Toimintaa voisi vielä enemmän räätälöidä yksilötasolle, jotta jokainen asukas saisi paljon kaipaamaansa kahdenkeskistä aikaa. He tekevät paljon asioita ryhmässä ja viettävät aikaa toistensa seurassa. Toisinaan tämä selvästi puuduttaa heitä. Silloin kukin osoittaa omalla tavallaan tarvitsevansa tilaa, eikä välttämättä innostu yhteisestä toiminnasta. Tällaisina hetkinä lisäresurssit kahden-

keskiseen tekemiseen tulisivat tarpeeseen. Asukkaan ei tällöin tarvitsisi jäädä turhautuneessa olotilassa yksin, vaan hän saisi tilalle vaihtoehtoista aktiivista toimintaa. Asukkaalle syntyisi tunne, että hän tulee kuulluksi.

Usein vammaisen ihmisen puolesta tehdään paljon asioita ja oletetaan valmiiksi liikaa siitä, mitä hän milloinkin haluaa. Tärkeää olisi päästä riittävän lähelle ja saada aikaan aukoton luottamussuhde, jossa asukas tulisi oikein ymmärretyksi. Kokonaisuutena ryhmänä tehtävässä päivätoiminnassakin korostuu aina keskeisesti yksilön tarve.

Haastattelu:

Jokainen asukas kertoi, että Kivikankaalla on hyvä asua ja *parasta asumisyksikössä on monen mielestä oma huone sekä ruoka*. Haastateltavat kertoivat, että omassa huoneessa saa harjoittaa mieleistään tekemistä. Useimmat *katsoivat televisiota ja kuuntelivat musiikkia*.

Mieluisinta toimintaa haastateltavien mielestä on musiikin kuunteleminen, retket ja ulkoilut. Jokainen haastateltava kertoi, että *päivätoiminta on ollut mukavaa ja se on piristänyt arkea*. Kaikkien mielestä ulkoilu on yksi kivoimmista asioista, kun taas askartelutuokiot eivät ole niin mukavia.

Haastattelussa tiedustelimme haastateltavien mielipidettä päivätoiminnasta ja kysyimme, mitä he haluaisivat meidän kanssamme tehdä. Heille oli haastavaa kertoa mielipiteensä, ja jouduimme hiukan johdattelemaan kysymyksiin vastauksista. Ulkoilu ja musiikin kuuntelu tuntuivat olevan mieluisimpia toimintoja.

Esille nousi päivätoiminnan tarpeellisuus ja sen vaikutus asukkaiden arkeen. Asukkaat kokivat päivätoiminnan myönteisenä kokemuksena. Muutaman asukkaan mielestä päivätoimintaa saisi olla päivittäin ja he toivoivat myös enemmän ohjausta päivätoiminnan ohjaajalta.

Haastattelun purkutilanteessa keskustelimme siitä, kuinka tärkeää on kuulla myös asukkaiden mielipiteitä. Asukkaat ovat päivätoiminnan järjestämisen kohde, joten on tärkeää tietää, mikä heidän mielestään on mielekästä ja mikä ei. Johtopäätös oli, että toiminnan ei tarvitse olla mitenkään erikoista, koska haastattelussa kävi ilmi, *että arkinen tavallinen toiminta on ollut mielekästä.*

Kysely:

Kyselyn ensimmäisessä osassa, jossa kartoitimme työntekijöiden omia kokemuksia päivätoiminnasta, selvisi että vain kolme kymmenestä vastaajasta koki päivätoiminnan lähteneen hyvin käyntiin. Muut kokivat sen toimineen kohtalaisesti. Suurin osa vastanneista on aikaisemmin ohjannut päivätoimintaa ja heistä suurin osa koki sen mielekkääksi. Kuitenkin vain puolet vastanneista näki päivätoiminnan ohjaamisen helppona ja saaneensa riittävän perehdytyksen päivätoiminnan ohjaamiseksi.

Myöhemmissä kysymyksissä selvisi lisäksi, että päivätoiminta oli sijoitettu tietylle työvuorolle ja osa koki sen jakautuvan epätasaisesti. Tunne päivätoiminnan ohjaamisen pienestä haasteellisuudesta pohjautuu varmaan osittain liian vähäiseen perehdytykseen, mutta toisaalta haastava asiakaskunta lisää epävarmuutta. Asiakkaiden heikko ja madaltunut toimintakyky haastaa päivätoiminnan ohjaajan soveltamaan tehtäviä ja tekemistä. Välillä voi tulla tunne, että jokaiselle asukkaalle on hankala keksiä heidän toimintakyvylleen sopivaa tekemistä. Myös hoitotyön työtehtävistä johtuva kiireellinen aikataulu ei välttämättä anna työntekijöille aikaa suunnitella ja toteuttaa päivätoimintaa rauhassa.

Kysyessämme päivätoiminnan vaikutuksista asukkaisiin, suurin osa työntekijöistä koki sen tärkeänä. Seitsemän kymmenestä vastaajasta oli sitä mieltä, että päivätoiminnan vaikutus on havaittavissa asukkaista ja sen koettiin heijastuvan arjen mielekkyyteen. Vastanneista neljä mainitsi päivätoiminnan vaikutuksen näkyneen asukkaiden mielentilassa. He olivat iloisempia, sosiaalisempia ja pir-

teämpiä. He jaksoivat lisäksi pysyä virkeänä pitemmän osaa päivää. ”Paljon iloisempia ihmisiä, kun saavat mielekästä toimintaa”.

Toiminnan koettiin myös rytmittävän päivää ja lisäävän kokonaisuudessaan arjen mielekkyyttä. Esille nousi myös se, että päivätoiminnan myötä asukkaat saavat enemmän henkilökohtaista aikaa työntekijöiltä. Asukkaiden päivän havaittiin kuluvan nopeammin, kun oli jotain virikettä. Osa asukkaista puhui vielä jälkepäinkin ohjatusta päivätoiminnasta ja siellä tehdyistä tehtävistä. Joistakin asukkaista ohjaustuokioiden merkitys ei näkynyt niin selkeästi, riippuen paljon yksilöstä ja tämän toimintakyvystä.

Työntekijät kokivat omien havaintojensa mukaan asukkaille mielekkäimpänä toimintana *musiikin ja siihen liittyvät tehtävät*. Toiseksi eniten kyselyssä tuli esille *ulkoilu, jutustelu ja erilaiset reissut*. Näiden lisäksi työntekijät olivat maininneet asukkaille mielekkäiksi *jumppatuokiot, leivonnan, kahvittelun sekä yleisesti huomion saamisen*. *Kosketus, läheisyys ja hieronta* olivat toiminnat jotka työntekijöiden havaintojen mukaan olivat asukkaille epämieluisimpia. Sekin tuntui riippuvan paljon asukkaasta. *Askartelukaan* ei ole vaikuttanut asukkaille kovin mielekkäältä tekemiseltä. Lisäksi havaintojen mukaan liikunnasta eivät kaikki tunnu välittävän ja yleensäkin liian haastavat tehtävät turhauttavat. Kymmenestä vastanneesta työntekijästä viisi ei osannut sanoa, minkälainen toiminta on epämieluisinta asukkaiden keskuudessa.

Asukkaiden päivätoimintaan osallistumisen suurimpana esteenä työntekijät kokivat *vaikeavammaisuuden*. Suurin osa heistä on fyysisesti huonokuntoisia, jotkut eivät kykene puhumaan ja heillä voi esiintyä ongelmia ymmärryksessä. Asukkailla voi olla myös haasteita tuoda *oma mielipide* toiminnan suhteen esiin.

Haasteena työntekijät kokivat myös päivätoiminnan *ryhmäkoot*. Ryhmissä on hyvin eritasoisia asukkaita ja he tarvitsevat apua ja tukea erilaisissa asioissa. Kun kyse on vieläpä vaikeasti kehitysvammaisten palvelukodista, yksi päivätoiminnan ohjaaja ei pysty keskittymään moneen asukkaaseen kerrallaan.

Vastausten perusteella voisi pohtia, olisiko mahdollista suunnitella päivätoimintaryhmiä uudestaan toimintakyvyn suhteen tasaväkisemmiksi? Toisaalta silloin haasteeksi muodostunee ryhmä, jossa toimintakyky on heikoimmalla tasolla. Tällöin yhden ohjaajan panos ei välttämättä riitä. Hienoa oli kuitenkin huomata, että osa vastanneista koki asukkaiden osalta päivätoiminnan ongelmattomaksi. ”Mikään ei ole mahdotonta, vaan järjestelykysymys”.

Teettämämme kyselyn kolmannessa ja viimeisessä osassa tiedustelimme työntekijöiltä mielipiteitä nykyisen päivätoiminnan toimivuuteen ja resursseihin sekä ajatuksia siitä, kuinka saisimme yhdessä kehitettyä päivätoimintaa vielä paremmaksi. Kyselyssä selvisi, että lähes kaikki vastanneet kokivat aloitetun päivätoiminnan sijoittuvan hyvin työntekijöiden ja asukkaiden arjen rytmiin. Nykyisen päivätoimintasuunnitelman koki selkeäksi seitsemän kymmenestä vastaajasta. Aikaisemmin mainitsimmekin mahdollisen tarpeen suunnitella päivätoimintaa uusiksi esimerkiksi ryhmien osalta, jolloin se selkeytyisi? Neljä kymmenestä vastaajasta koki *ajan* hankalaksi ja jarruttavaksi tekijäksi päivätoiminnan ohjaamiselle. Kiire perushoitotyössä supistaa päivätoiminnalle jäätävää aikaa. Tämän suhteen voisi pohtia, olisiko palvelukodilla resursseja palkata oma työntekijä vetämään päivätoimintaa?

Päivätoiminnalle tarkoitetut tilat koki kuusi kymmenestä vastanneesta hyviksi. Joillekin tilat tuntuivat ahtailta, mutta tämänhetkisen tiedon mukaan, niihin ei valitettavasti ole tulossa muutoksia. Työntekijöiden kokemukset kollegoidensa suhtautumisesta päivätoimintaan ja sen ohjaamiseen olivat aikalailla kaikilla vastanneilla samoja. Osan arvioitiin pitävän siitä, osan ei. Päivätoiminta tuli arjen rytmiin uutena asiana ja sen koettiin aiheuttavan hiukan lisätyötä ja vastuuta. Kokemattomuus ja perehdytyksen puute loivat myös hiukan negatiivista kuvaa päivätoiminnasta.

Lisäksi, kuten edellä mainitsimme, päivätoiminnan ohjaamisen sijoittuminen tiettyyn työvuoroon ja sen jakautuminen epätasaisesti ei mahdollista kaikille tasapuolisia päivätoiminnan ohjausvuoroja. Hienoa oli kuitenkin huomata että kokonaisuudessaan puolet vastanneista koki, että päivätoiminnassa ei ole esiinty-

nyt työntekijöiden osalta ongelmia. ”Jokainen ohjaa ja suunnittelee toimintaa henkilökohtaisten vahvuuksien ja taitojen mukaan”.

Tiedustellessamme päivätoiminnan ideaalimallia, työntekijät näkivät sen yksilöllisenä jokaisen asiakkaan kykyjen ja taitojen mukaisena toimintana rauhallisessa ympäristössä. Se olisi yhdessä tehtävää mielekästä tekemistä. Useimmissa vastauksissa korostui ympäristön rauhallisuus ja aika toimia rauhassa.

Haasteina päivätoiminnan tulevaisuudelle työntekijät kokivat asukkaiden jaksamisen, vanhenemisen ja kunnon huonontumisen. Lisäksi päivätoiminta tarvitsisi rahallisia resursseja välineisiin ja erilaisiin tapahtumiin. Myös hoitajien vähäinen määrä koettiin haasteeksi. Työntekijät haluaisivat tehdä enemmän erilaisia retkiä asukkaiden kanssa, mutta edellä mainitut tekijät hiukan hidastavat tätä.

Kun kysyimme päivätoiminnan kehittämistä, kuusi kymmenestä vastaajasta kehittäisi päivätoimintaa yksilöllisempään suuntaan ja järjestäisi enemmän retkiä talon ulkopuolelle. Lisäksi he haluaisivat ohjaajille enemmän evästeitä ja ohjeita siitä, mitä ja miten ohjata. Osa heistä liittäisi päivätoiminnan työjärjestelmään siten, että se säilyisi ja sitä pystyisi ohjaamaan jaksoittain koko päivän. Työntekijät tuntuivat kaipaavan myös enemmän opiskelijoita mukaan toimintaan.

5.3 Päivätoiminnan tulevaisuus ja sen haasteet

Päivätoiminta toimi Kivikankaalla neljänä arkipäivänä viikossa toiminnan alkuvaiheessa, mutta nyt loppusyksystä sitä on ryhdytty järjestämään myös keski- viikkoisin, eli viitenä päivänä viikossa. Päivätoiminnassa voitaisiin yrittää panostaa enemmän ulkoiluun sekä resurssien riittäessä myös retkiin. Se tuntui olevan niin asukkaiden kuin henkilökunnan yhteinen kehittämisidea.

Toinen asukkaiden taholta saatu toive oli päivätoiminnan suuntaaminen yksilöllisempään toimintaan. Asukkaille olisi tärkeää saada yksilöllistä aikaa ja toiminta-

taa ohjaajan kanssa. Ongelmaksi muodostuvat mahdollisesti puuttuvat resursit, niin rahalliset kuin ajalliset. Edellä kyselytulosten yhteydessä mainitsimmekin tarpeesta järjestää palvelukotiin oma päivätoiminnan ohjaaja, joka vastaisi asukkaille pidettävästä toiminnasta. Tällöin henkilökunnalle jäisi enemmän aikaa hoidollisiin toimenpiteisiin.

Vaikeasti vammainen ja vanheneva asukaskunta koetaan suurimmaksi haasteeksi tulevaisuudessa. Se tuli esille erityisesti henkilökunnan kyselyssä. Olisiko henkilökunnalle voinut järjestää esimerkiksi koulutusta tai perehdytystä päivätoiminnan ohjaamisesta ja sen soveltamisesta erityisesti vaikeasti vammaisille ja vanheneville asiakkaille? Tällöin saataisiin myös työntekijöille enemmän varmuutta, kokemusta ja oppia päivätoiminnan ohjaamisesta, jonka puute näkyi kyselyn tuloksissa. Epäluuloiset ajatukset päivätoiminnasta heijastuvat varmasti osittain tietämättömyydestä ja osaamattomuudesta päivätoiminnan ohjaamisessa. Negatiivisia ajatuksia herättää myös sen integroituminen arkeen uutena asiana. Toiminnan sijoittuminen arjen rytmiin on edistänyt positiivista suhtautumista, mutta järjestämällä esimerkiksi perehdytystoimintaa voitaisiin työntekijöiden luottamusta päivätoimintaa kohtaan entisestään kasvattaa.

Päivätoiminta olisi tärkeää saada pysymään käynnissä ja taata se, että asukkaat nauttivat siitä. Tämä tuli esille myös henkilökunnalle teettämässämme kyselyssä. Päivätoiminnan on koettu aikaansaavan asukkaissa positiivisia vaikutuksia. Kaikkein tärkeintä toki on, että asukkaat saavat päivätoiminnasta jotain irti, ja että se kasvattaa heidän arkensa mielekkyyttä. Toiminnan ylläpitämiseksi voisi pohtia yhteistyömahdollisuuksia esimerkiksi Lapin ammattikorkeakoulun Kemin yksikön vammaistyöhön ja kuntoutukseen suuntautuvien sosionomiopiskelijoiden sekä lähihoitajien kanssa. Voisivatko he käydä ohjaamassa päivätoimintaa Kivikankaan palvelukodissa tiettyinä aikoina, tai olla mukana järjestämässä retkiä palvelukodin ulkopuolelle? Tällöin itse opiskelijat saisivat kokemusta päivätoiminnan ohjaamisesta ja Kivikankaan palvelukoti saisi lisäkäsiä toiminnan järjestämiseen. Loppujen lopuksi päivätoiminnan ohjaamisen suhteen vain mielikuvitus on rajana. Erilaisia toimintoja voi soveltaa jokaiselle asukkaalle sopivan tasoisiksi.

6 POHDINTA JA AMMATILLINEN KASVU

Aihetta suunnitellessamme lähtökohtana oli toteuttaa toiminnallinen opinnäytetyö, josta olisi konkreettista hyötyä. Aiheemme saimme Kehitysvammahuollon johtajalta syksyllä 2014, jolloin opinnäytetyömme prosessi pääsi vauhtiin. Kivikankaan palvelukoti oli juuri projektia aloittaessamme suunnittelemassa päivätoimintaa asukkaille, joten pääsimme mukaan sopivassa vaiheessa. Aihe on mielestämme kiinnostava ja tarpeellinen, koska olemme kaikki käytännön ihmisiä ja haluamme tulevana sosionomeina kiinnittää huomiota kehitysvammaisten päivätoimintaan.

Ajatustyö lähti käyntiin heti aiheen hyväksymisen jälkeen. Tammikuussa 2015 aloitimme opinnäytetyön tutkimussuunnitelman tekemisen ja aineiston keräämisen. Loppukeväällä pääsimme jo hyvään vauhtiin prosessissa, koska aloimme järjestää asukkaille päivätoimintaa.

Kesällä pidimme taukoa ja syksyllä jatkoimme opinnäytetyön tekemistä. Tutkimuskysymyksiä laadittaessa haasteena oli aiheen rajaus. Teoriatietoa kerätessämme rajasimme informaation pelkästään kehitysvammaisuuteen, päivätoimintaan ja asumispalveluihin, koska opinnäytetyömme on raportti päivätoiminnan järjestämisestä. Syksyllä työstimme tiiviillä tahdilla raporttia ja ohjasimme loput toimintakerrat asukkaille. Tavoitteenamme oli, että saisimme ennen joulua opinnäytetyömme hyvään vaiheeseen.

Yhteistyö sujui meillä tekijöillä mutkattomasti välimatkoista huolimatta. Työskentelimme enimmäkseen yksittäin, mutta tapasimme aina silloin tällöin yhdistelläksemme tekstejä ja pohtiaksemme työtämme yhdessä. Pidimme kuitenkin kaiken aikaa tiiviisti yhteyttä toisiimme. Raportin laatiminen vaati meiltä aikaa ja keskittymistä. Yhteistyö ohjaajien sekä Kivikankaan palvelukodin henkilökunnan ja asukkaiden kanssa sujui erittäin hyvin.

Aiheena päivätoiminnan kehittäminen oli meidän mielestämme hyvin kiinnostava ja antoisa. Saimme pohtia yhdessä päivätoiminnan tärkeyttä asukkaiden ar-

jessa ja havainnoida päivätoiminnan järjestämisen yhteydessä, kuinka tyytyväisiä asukkaat siihen olivat. Olemme tyytyväisiä kyselyistä ja haastatteluista saamaamme aineistoon. Mielestämme kyselyistä nousi hyvin yksimielisesti esille, kuinka tärkeää päivätoiminnan kehittäminen on. Asukkaat ovat tyytyväisiä tämänhetkiseen toimintaan, mutta toisaalta he eivät välttämättä osaa vaatia muuta kuin tarjotaan. He tuntuivat kuitenkin olevan tyytyväisiä siihen, että heillä on jotain tekemistä ja sisältöä arjessaan. Se onkin tärkeintä koko toiminnassa.

Mielestämme saimme hyvin tutkimuskysymyksiin vastaukset sekä koimme käyttämämme tutkimusmenetelmät ja keinot hyväksi. Erityisesti saimme havainnoinnista paljon irti, se pani hyvin ajattelemaan meidän konkreettista toimintaa ja sen vaikutusta asukkaisiin. Kyselyn laatiminen oli haastavaa ja aikaa vievää, mutta laatimillamme kysymyksillä saimme hyvin henkilökunnan näkemyksen esille päivätoiminnan suhteen. Haastattelussa ongelmia tuotti asukkaiden vaikea kehitysvammaisuus, jolloin vastausten saaminen kysymyksiin oli haasteellista. Mutta se yhdistäminen havainnoinnista saatuihin tuloksiin saimme mielestämme hyvin vastauksen tutkimuskysymykseemme. Lopuksi voimme todeta sen, että opinnäytetyössä on hyvä käyttää monipuolisesti eri menetelmiä aineiston keruuta varten, koska tällöin aineisto on monipuolista.

Opinnäytetyöprosessimme koimme välillä hieman stressaavaksi ja haasteelliseksi. Meiltä löytyi aikaa tekemiseen, mutta stressiä aiheutti oikeiden menetelmien löytäminen. Opinnäytetyön prosessi sisältää monta kriittistä tekijää ja valinnan paikkaa. Teimme suunnitelman kuinka toteuttaisimme opinnäytetyön, mutta se eli ja muovautui prosessin aikana. Olimme tosin valmistautuneet siihen, että suunnitelmat muuttuvat moneen kertaan.

Opinnäytetyön tekeminen ryhmässä on ollut mielenkiintoinen kokemus ja olemme oppineet toisiltamme paljon. Jokainen on saanut vapaasti tuoda omat mielipiteensä ja ajatuksensa esille. Olemme tyytyväisiä siihen, että päätimme tehdä projektin yhdessä, sillä puhalsimme todella hyvin yhteen hiileen. On ollut mielenkiintoista tutkia erilaista kirjallisuutta ja etsiä informaatiota. Teoriatietoa on aiheestamme olemassa paljon, mutta käyttökelpoisen tiedon löytäminen ja

rajaaminen ei ollut helppoa. Prosessin aikana olemme merkittävästi kehittäneet tiedonhankintataitojamme.

Työtä aloittaessamme tavoitteemme olivat korkeammalla, ja halusimme että työstämme olisi hyötyä Kivikankaan palvelukotiin. Tärkeimpänä päämääränä oli saada päivätoiminnasta mieluinen palvelukodin asukkaille ja kyetä tekemään henkilökunnan kanssa yhteistyötä tämän takaamiseksi. Mielestämme onnistuimme siinä ihan hyvin. Opinnäytetyö oli prosessina iso ja se vaati meiltä paljon aikaa.

Alkusuunnitelma oli, että teemme henkilökunnalla kaksi kyselyä ja asukkaille kaksi haastattelua, mutta aikamme ei riittänyt siihen. Aineistosta olisi tullut mielenkiintoisempaa ja antoisempaa, jos olisimme haastatelleet ja teettäneet kyselyn toisen kerran, esimerkiksi vuoden päästä aloituksesta. Tällöin olisi saanut vielä kattavampaa kuvaa siitä, kuinka päivätoiminnan sijoittuminen arkeen on todella onnistunut. Teettämämme haastattelu ja kysely sijoittuivat hiukan vielä muutosvaiheeseen. Kesä tuntui myös katkaisevan prosessiamme. Olisi ollut helpompaa ohjata toimintatuokiomme putkeen, ilman kolmen kuukauden taukoa. Olisimme saaneet havainnoinnista vielä enemmän irti. Jatkotutkimuksena työllemme voisi olla, että miten Kivikankaalla päivätoiminta toimii nyt osana arkea ja kuinka sitä voisi kehittää vielä tulevaisuudessa.

Loppupeleissä olemme todella tyytyväisiä tuotokseemme. Aina on kuitenkin parannettavaa ja tätäkin aihetta voi kehittää ja tutkia laajemmin. Päivätoiminta tulee varmasti muuttumaan Kivikankaalla ja toivomme että sitä kehitetään edelleen. Saamme kiittää ohjaavia opettajia, läheisiämme sekä Kivikankaan asukkaita ja henkilökuntaa prosessimme mahdollistamisesta.

LÄHTEET

AAIDD (2010) Intellectual disability. Definition, classification, and systems of supports. The 11th edition of the AAIDD definition manual. Washington D.C.: AAIDD.

Eskola, J & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Hannikainen, L. 1992. Eettiset säännöt. Turku: Åbo akademins tryckeri.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaski, M. 2002. Kehitysvammaisuuden kuva. FINNANEST Vol. 35 Nro 2, 149.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. 2016. Tietoa kehitysvammasta. Viitattu 3.1.2016 <http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvamma-/tietoa-kehitysvammasta/>.

Kivistö, M. 2014. Kolme ja yksi kuva osallisuuteen; Monimenetelmällinen tutkimus vaikeavammaisten ihmisten osallisuudesta toimintana, kokemuksena ja kielenkäyttönä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.

Lehtinen U. & Pirttimaa R. 1993. Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA. Jyväskylä: Kirjapaino Oy Sisä-Suomi.

Mustakallio, A. 2009. Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut vammaistyön kehittämisyksikkö -hanke POKEVA. Käsikirja perheille. Osa 1: ensitieto. Viitattu 3.1.2016.

<https://web.archive.org/web/20150414230407/http://www.eskoo.fi/documents/K%C3%A4sikirja%20perheille%20osa%201%20ensitieto.pdf>.

Papunet, Kuvapankki. Viitattu 16.4.2015.

<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>.

Pohjola, A. 2007. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sivut 11-31.

Rinnekoti-Säätiö. 2015. Kv-tietopankki. Kehitysvammaisuus. Viitattu 3.1.2016

<http://kvhtietopankki.fi/kehitysvammaisuus/>.

Räty, T. 2010. Vammaispalvelut, vammaispalveluiden soveltamiskäytäntö. Vaasa: Arkmedia Oy.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Psykiatrian luokituskäsikirja. Suomalaisen tautiluokitus ICD-10:n psykiatriaan liittyvät diagnoosit. 2012. Viitattu 3.1.2016
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90815/URN_ISBN_978-952-245-549-9.pdf?sequence=1.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue; Johdatus tieteellisen testin ymmärtämiseen. Juväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Ammattieettinen lautakunta 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka, sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki. Viitattu 18.10.2015.

http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf.

Vilka, H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

- Liite 1. Saatekirje henkilökunnan kyselylomakkeeseen
- Liite 2. Henkilökunnan kyselylomake
- Liite 3. Haastattelukysymykset asukkaille

Liite 1

Saatekirje

19.5.2015

Arvoisat Kivikankaan Palvelukodin työntekijät!

Olemme Lapin ammattikorkeakoulun sosiaalialan sosionomi opiskelijoita ja teemme opinnäytetyönä päivätoiminnan kehittämistä Kivikankaan palvelukotiin.

Lähestymme teitä opinnäytetyöhömmä liittyvällä kyselylomakkeella, jossa tarkoituksenamme on selvittää miten aloitettu päivätoiminta vaikuttaa teihin, asukkaisiin ja koko palvelukotiin. Toivomme että käyttäisitte vähän aikaanne kyselylomakkeen täyttämiseen. Vastauksenne on tärkeä tutkimuksen ja opinnäytetyön onnistumisen kannalta.

Tutkimuksessa saatujen kyselyiden perusteella pyrimme teidän kanssanne kehittämään päivätoimintaa. Kysely on tarkoituksenaan toteuttaa nyt keväällä ja uudestaan syksyllä 2015. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kenenkään vastaukset eivät paljastu tuloksissa. Aineisto hävitetään asiankuuluvalla tavalla niiden analysoinnin jälkeen.

Toivomme että mahdollisimman moni osallistuisi kyselyyn. Pyydämme teitä palauttamaan kyselylomakkeen täytettynä "Täytetyt kyselylomakkeet" kirjakuoreen **8.6.2015 mennessä**.

Opinnäytetyömme ohjaajina toimii Sari Halttunen ja Rauni Rätty. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Ystävällisin ja kiittävin terveisin

Aino Sihvonen, Jussi-Esko Berg ja Ulriika Myllyneva

Liite 2

KYSELYLOMAKE**TYÖNTEKIJÄN KOKEMUKSET PÄIVÄTOIMINNASTA**

1. Miten koet päivätoiminnan lähteneen käyntiin?
 - Hyvin
 - Kohtalaisesti
 - Huonosti

2. Oletko ohjannut päivätoimintaa muualla kuin Kivikankaalla?
 - Kyllä
 - En

3. Ohjaatko mielelläsi päivätoimintaa?
 - Kyllä
 - Toisinaan
 - En

4. Kuinka usein ohjaat päivätoimintaa?
 - 1-2 kertaa kuukaudessa
 - 3-5 kertaa kuukaudessa
 - 6 < kertaa kuukaudessa

5. Millaiseksi koet päivätoiminnan vetämisen omalla kohdallasi?
 - Helppoa
 - Kohtalaista
 - Vaikeaa
 - Ei kokemusta

6. Onko sinua perehdytetty riittävästi päivätoiminnan ohjaamiseen?
 - Kyllä
 - Ei

PÄIVÄTOIMINTA ASUKKAIDEN ARJESSA

7. Kuinka tärkeänä koet päivätoiminnan merkityksen asukkaiden hyvinvoinnissa?

- Tärkeänä
- Kohtalaisen tärkeänä
- Ei tärkeä

8. Onko päivätoiminnan merkitys havaittavissa asukkaiden hyvinvoinnissa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

9. Kuinka tärkeänä koet päivätoiminnan merkityksen asukkaiden arjen mielekkyydessä?

- Tärkeä
- Kohtalaisen tärkeä
- Ei tärkeä

10. Millä tavoin päivätoiminnan merkitys näkyy asukkaiden arjen mielekkyydessä?

11. Mitä haluaisit tehdä asukkaiden kanssa, mikä ei nyt ole mahdollista?

12. Minkälainen toiminta on omien havaintojesi mukaan mieluisinta asukkaiden keskuudessa?

13. Minkälainen toiminta on omien havaintojesi mukaan epämieluisinta asukkaiden keskuudessa?

14. Millaisia ongelmia tai esteitä koet päivätoiminnassa olevan tällä hetkellä asukkaiden osalta?

PÄIVÄTOIMINTA JA SEN TULEVAISUUS

15. Kuinka päivätoiminta on mielestäsi tähän mennessä saatu sijoitettua osaksi arjen rytmiä?

- Hyvin
- Huonosti

16. Onko päivätoimintasuunnitelma mielestäsi selkeä?

- Kyllä
- Kohtalaisen selkeä
- Ei

17. Onko päivätoimintaa käytettävissä oleva aika mielestäsi riittävää?

- Kyllä
- Kohtalaisen riittävä
- Ei

18. Mitä työtoverisi ajattelevat päivätoiminnan ohjaamisesta?

19. Millaisia ongelmia tai esteitä koet päivätoiminnassa olevan tällä hetkellä ohjaajien osalta?

20. Miten arvioit tämänhetkisiä työskentelytiloja päivätoiminnan suhteen?

21. Kuvaa päivätoiminnan ideaalimalli?

22. Mitkä ovat mielestäsi päivätoiminnan suurimmat haasteet tulevaisuudessa?

23. Miten kehittäisit päivätoimintaa?

Liite 3

KYSYMYKSET ASUKKAILLE

1. Millaista päivätoiminta on teidän mielestänne?
2. Piristääkö toiminta arkeasi?
3. Oletko iloisempi/surullisempi päivätoiminnan jälkeen?
4. Millainen toiminta on mieluisinta?
5. Millainen toiminta on epämieluisinta?
6. Onko päivätoimintaa mielestäsi riittävästi?
7. Koetko saavaasi riittävästi ohjausta toiminnan aikana?
8. Oletko saanut tuoda oman mielipiteen esille toiminnan suunnittelun suhteen?
9. Mitä haluaisit meidän kanssa tehdä?